

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Niemi-Pynttäre, Risto

Title: Emanuele Coccia: Kasvien elämä

Year: 2020

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja, 2020

Rights: CC BY 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Please cite the original version:

Niemi-Pynttäre, R. (2020). Emanuele Coccia: Kasvien elämä. Maailmankirjat :
käännöskirjallisuuden verkkolehti, 10.08.2020. <https://www.maailmankirjat.ma-pe.net/emanuele-coccia-kasvien-elama/>

Emanuele Coccia: Kasvien elämä

AM/31 ADMIN

RISTO NIEMI-PYNTTÄRI 10.8.2020

Mitä ajatella kasveista, mitä ne täällä oikein tekevät? Tällainen lapsen kysymys on ilmeisesti kysyttävä aina uudestaan. Filosofin Emanuele Coccian kysymys kasvien olemassaolosta on ilmastokriisin aikakauden tapaan vastata.

Coccian ajattelu oli minulle mullistavalla tavalla uutta, kun luin teosta englannin kielellä puolitoista vuotta sitten. Jotain tämän kaltaista olin toivonut, vaikkein tiennytäkään mitä se olisi. Ja nyt se on suomennettu Tutkijaliiton sarjassa.

Kasvien paikka filosofisessa perinteessä on toki ollut esillä aiemminkin, viimeksi asiaan paneutui Mark Marder: *The Philosophers Plant* (2014) teoksellaan. Hän penkoi ansiokkaasti filosofiaa, mutta jätti biologian sivuun. Coccia tuntee biologiaa, mutta puhuu siitä runollisella ja filosofisella äänellä. Jussi Palmusaaren käännös on tässä suhteessa mainio.

Nyt kun olemme ilmastokatastrofin keskellä, on syytä ajatella niitä, jotka tuottaneet tämän happipitoisen ilmakehän. Kiitos kasveille, ne voivat ehkä ottaa hoitaakseen tämän valtavan hiilidioksiidimäärän, jonka olemme ilmakehään tuottaneet.

Cocciale ilmasto ei ole vain kaasukehä vaan paljon enemmän. Kasvit osoittavat, että ilmakehä ei ole kaatopaikka. Ja se, mitä kutsumme hengittämiseksi on osa kasvien kanssa tapahtuvaa ilmastoviljelyä. Tosin ihmiskunta tuottaa hiilidioksiidit ilmakehään aivan muuten kuin keuhkojensa kautta.

Kasvit ovat luoneet ilmaston, yhteyttämällä ne ovat tuottaneet tänne sekä hapen että hiilihydraatit, proteiinit ja muun syötävän. Kasvit ovat välittävä linkki auringon energian ja elävän maan piirin välillä. Fotosynteesi välittää niin sanotusti hengen aineeseen. Ainoastaan kasvit eivät syö toista elollista, päinvastoin ne lisäävät elämää olemassaolollaan.

Niinpä ”kaikki fotosynteesiin kykenevät elämänmuodot voisi kuvata epäinhimillisinä ja aineellisina jumaluuksina, kesyinä titaaneina, jotka eivät tarvitse väkivaltaa perustaakseen uusia maailmoja.” Coccia, 19.

Fotosynteesi ja maailmassa oleminen

Coccia ottaa tarkasteltavakseen suuret prinssiipit: lehden, kukan ja juuren. Keskeisin näistä on lehti ja kaikki se, mikä fotosynteesiin liittyy. Kasvien ansioista maanpiirin ylle on syntynyt elinkelpoinen alue, ilmameri. Sen pohjalla me elämme, ilmaan upoksissa.

Fotosynteesi on asetettava lähtökohdaksi, kun kysymme, mitä on kasvien maailmassa-oleminen. Coccia on tässä hyvin johdonmukainen, kun hän väittää, että lehti on ensin. Lehti on laboratorio fotosynteesille. Ontologisessa mielessä siemen on lopultakin vain yksi lehden kehittämistä tavoista lisääntyä. Samoin kasvin varsi haaroineen, sen lehti on tehnyt omaksi kuvakseen, varren se on asettanut palvelemaan lehden pyrkimystä ylös valoon. Raamatullisesti puhuen: lehti on lähettänyt juuren maahan hakemaan nestettä ja kivennäisiä.

Silti, tuntuu että Coccialla on hieman vaikeuksia saada juuret mukaan tähän fotosynteesin ontologiaan. Juuret pyrkivät pois valosta, ne hakeutuvat alaspäin. Coccia tuntuu hakevan kasvien olemassaololle kuitenkin yhtä ainoaa lähtökohtaa: fotosynteesiä. Hän ei myönnä tarjolla olevaan dualismiin. Vaikka selvästikin kasvi on kahden miljöön asukki, puoliksi maassa ja puoliksi ilmassa.

Niinpä voisi ajatella, että Coccia puhuu eläimistä, kun hän kiteyttää, että ”emme ole maan asukkaita, vaan asumme ilmakehässä” (42). Tämä on totta niitten elämänmuotojen kohdalla, jotka ovat juurettomia, mutta Coccia haluaa kasvit mukaan fluidiin ilmapiiriin, unohtamaan juuret.

Suomen kielen maa-ilma tarjoaa otollisen sanan ymmärtää vegetaarista viisautta, sitä olemisen muotoa joka tunnustelee sekä maata että ilmaa, ja sitä kasvikulttuuria, joka luo ilmakehää sekä multakerrostumia.

Kasvien maailmassa olemisen ymmärtämiseksi Coccia tekee filosofista biologiaa ja biologista filosofiaa. Biologia on hänen mukaansa painottanut liikaa sopeutumista ja taistelua elintilasta. Mutta kasvit eivät pelkästään tukehduta toisia kasveja, ne eivät vain vie valoa ja ravinteita – fotosynteesillään ja juuristollaan ne myös luovat maaperää.

Tämä on hyvin tiedetty biologiassa, mutta sen merkitystä ei ole nähty. Olemme tottuneet käsitykseen, että vain ihminen ja hänen kulttuurinsa on onnistunut vapautumaan pelkästä ympäristöön sopeutumisen tilasta. Ihmisen suuruutena on pidetty sitä, että hän tekee itse itselleen kulttuurisen ympäristön jossa toteuttaa itseään. Mutta ehkä ihminen ei ole ainoa:

”Koska elävät olennot aiheuttavat pysyviä ja sukupolvelta toiselle siirtyviä muutoksia, ne tässä mielessä tuottavat kulttuuria.” (Coccia, 49).

Ilmasto on ymmärretty pääasiassa maanpiiriä ympäröivänä kaasukehänä. Coccian mukaan tämän sfäärin merkitys on ajateltava uudestaan, eräänlaisena ilmakehäviljelynä. Maan kamaraa, sen omistamista ja reviierejä olennaisemmat asiat ovat virtaavia. Maan pintaa pyyhkivät tuulet ja kaasut, sekä elämää ja bakteereja kuhisevat multakerrokset – ne ovat varsinaisesti tämä maa ja ilma.

Coccian teoksen alaotsikko – ”sekoittumisen metafysiikka” – viittaa tähän ilmastopohjaiseen oppiin kaiken virtaavuudesta. Olemassaolo on fluidia, olemme olemassa kun virtaamme ja meidän läpi virrataan.

Koska maailma on oikeastaan ilmassa, ja kasvin alkuperä on ilmassa kieppuvassa lehdessä, niin siksi ”lehdet paljastavat ilmaston salaisuuden”.

Tämän ilmasto-keskeisen prinssiipin voi tunnistaa siis lehdessä. Se on ”tuo taivaita kohti avautuva vihreä pinta”. Ilmakehä on kasvien hengityksen tulosta, fotosynteesinä tunnettu läpivirtaavuus on sen henkinyt tänne.

”Lehti on paradigmaattinen avoimuuden muoto, elämää, jonka maailma voi lävistää tuhoamatta sitä” kiteyttää Coccia, (34).

Kasvin maailmassa oleminen on toisenlaista

Meidän lihaksemme ja aivomme ovat toimintaan suuntautuneita, mutta kasvit eivät tee mitään. Ne eivät toimita mitään tehtäviä, siksi on vaikea ymmärtää kasvia, sen aktiivista toimintaa ilman liikettä ja sen ajattelua ilman aivoja.

Ulexküll, biologian pioneeri 1940-luvulta – todisti, että kasvilla ei ole maailmaa. Hän katsoi, että kasveilla ei ole sitä mitä eläimillä on – maailmaa jossa toimia. Hän teki tästä myös johtopäätöksen: koska eläimillä on ympäristö, ne ovat myös subjekteja. Hyvä niin, mutta samalla kasvit suljettiin ulos: maailmaan pääsivät mukaan vain ne, jotka liikkuvat lihasvoimalla, ne joilla on pää sekä aivot kognitiota varten.

Tähän hierarkiaan uskoi jopa Heidegger, vaikka hän oivallisesti osoitti, kuinka ajattelu on maailmassa-olemista. Ja siinä maa sai keskeisen osan, mutta ilman suhteen hän oli heikoilla. Juuri ilman ja ilmaston ajattelussa Coccia on vahva: hän siirtää maailmassa-olemista virtaavaan ja fluidiin suuntaan. Meille ”Ilmamereen upoksissa oleville” perustan puuttuminen ei ole eksistentiaalisen angstin aihe. Meitä ahdistaa ilmastokatastrofi, sen sfäärin mullistukset, mikä on elämämme.

Onko siis enää perusteita tehdä hierarkioita luontoon, ja pitää vegetaarista elämää alempana. Coccian mukaan:

”Kasvit näyttävät meille perustavimman maailmassa-olemisen muodon... Näin kasvit palauttavat meidät ajattelemaan maailman ja elollisten olentojen väliset suhteet uudelleen, eikä vain biologian ja ekologian, vaan myös filosofian piirissä.”

Kasvimaailman älykkyys

Coccia ei rakenna kasvien filosofiaa pelkästään fotosynteesistä tehdyille johtopäätöksille. On myös ajateltava selväksi se, miksi kasvista tulee kasvi. Miten siemen tulee kasviksi, omaksi itsekseen! Tämän myötä Coccia tuo filosofista spekulatiota ja käsitteiden tajua biologian alueelle. Filosofia itse on jo tarpeeksi leimannut vegetaarista elämää ajattelun kannalta mielenkiinnostomaksi. Viimeksi renessanssin aikaan filosofia on ottanut kasvien olemisen vakavasti.

Nykyään kasveihin ei voi liittää toiminnan käsitettä, ei ajattelun käsitettä eikä missään nimessä fantasian käsitettä. Se, joka näin tekee saa syytökset biologisten prosessien inhimillistämistä. Itse asiassa ajattelukyvyn ja kuvittelukyvyn varaaminen vain kognition piiriin on sellaista antropomorfismia jonka seuraukset ovat suuria ja konkreettisia.

Filosofille käsitteet eivät koskaan ole tosiasioitten nimiä vaan hypoteettisia välineitä, siksi Coccia saattaa viitata ”kasvin ajatteluun” ja sanoa että ”itse asiassa geenin käsite on sen (ajattelun) moderni muotoilu.”

Coccia puhuu kasvin olemisen immanenssista: kasvin toiminta ja ajattelu jopa fantasiat kukoistuksesta käyvät yksiin sen potentiaalisen kasvun kanssa. Mutta kasvin pyrkimykset voi tunnistaa ja reaktiot havaita kasvun muutoksissa, siitä missä määrin kasvi onnistuu toteuttamaan mahdollisuutensa.

Uskomme, että toiminta vaatii lihaksia ja ajattelu aivoja. Mutta voidaksemme edes aavistaa kasvien olemista on antauduttava ihmettelemään toimintaa ilman liikettä ja ajattelua ilman aivoja.

Rationaalisuus ilman aivotoimintaa on ollut havaittavissa aina, ja sitä on käsitteellistetty eri tavoin eri aikoina. Kasvin kehityksessä voidaan nähdä kuinka orgaaninen aine ja mielle liittyvät yhteen. Orgaaninen aines toimii älykkäästi, vaikka sillä ei ole aivoja.

On kiinnostavaa huomata, kuinka helposti teknologisessa kulttuurissa voidaan puhua älykkäistä koneista, ja kuinka helposti tekoäly voidaan kuvata ihmisälyä tehokkaammaksi. Kasvien ja eläinten kohdalla tällaista ei pidetä mahdollisena, vaikka siitä olisi yhtä runsaasti todistusaineistoa.

Emanuele Coccia: *Kasvien elämä, sekoittumisen metafysiikkaa*, suom. Jussi Palmusaari, Tutkijaliitto 2020.

Risto Niemi-Pynttari on kirjoittamisen dosentti Jyväskylän yliopistosta.

Posted in [essee](#), [Italia](#) Tagged [Risto Niemi-Pynttari](#)